

ЗАТВЕРДЖУЮ

директор ГО "ПЛАТФОРМА ОСВІТИ"

О.О. Ставицька

22.03.2024 р.



ТИПОВА ПРОГРАМА підвищення кваліфікації педагогічних працівників «Психологічне благополуччя в школі: стресостійкість, емпатія та підтримка»

Розробник(и): ФОП Фоміна Тетяна Андріївна ЄДРПОУ 2173608966

Рецензент(и): Фізична особа підприємець Т.А. Фоміна

Термін дії програми: з 2025 до 2030 року

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність типової програми – Створення комфортної атмосфери в закладі освіти потребує від педагога знань з психології спілкування, навичок самодопомоги та вміння підтримати дитину в кризі.

Цільова група: Психологи, педагоги, класні керівники, адміністрація.

Обсяг (тривалість): Загальний обсяг підвищення кваліфікації за цією програмою в межах одного освітнього циклу становить від 2 до 30 годин (0,06–1 кредит ЄКТС) та визначається індивідуально залежно від кількості обраних слухачем освітніх компонентів (тем). Слухач може проходити програму повторно, обираючи нові теми. У кожному випадку у сертифікаті зазначається фактично пройдений обсяг годин та тематика навчання.

Особливості реалізації програми – Програма має модульну структуру та реалізується у вигляді окремих освітніх циклів. У межах одного освітнього циклу слухач обирає одну або кілька тем відповідно до власних освітніх потреб. Кожна тема є логічно завершеним освітнім компонентом та може реалізовуватися автономно. Підсумковий обсяг підвищення кваліфікації в межах одного циклу формується шляхом накопичення обраних тем і становить від 2 до 30 годин. Слухач може проходити програму повторно, обираючи нові теми. За результатами кожного освітнього циклу видається окремий документ про підвищення кваліфікації із зазначенням фактично пройдених годин та тематики навчання.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: дистанційна

Мета підвищення кваліфікації – Підвищення психологічної грамотності педагогічних працівників для створення безпечного середовища.

Завдання підвищення кваліфікації:

- Вивчення алгоритмів психологічної допомоги учасникам освітнього процесу
- Методика розвитку емоційного інтелекту в учнів
- Профілактика професійного вигорання вчителя
- Опанування стратегій конструктивного вирішення конфліктів

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- психологічна компетентність
- емоційна стійкість
- комунікативна емпатія
- соціальна адаптивність

Очікувані результати підвищення кваліфікації: Слухачі отримають практичні інструменти для підтримки ментального здоров'я, зможуть покращити клімат у колективі та навчать учнів долати труднощі.

Оцінювання результатів підвищення кваліфікації - Оцінювання здійснюється на основі виконання рекомендованих практичних та самостійних завдань, участі в проєктній діяльності, тестування або підсумкової роботи відповідно до програми.

Документ про підсумки підвищення кваліфікації - Сертифікат або свідоцтво про підвищення кваліфікації встановленого зразка із зазначенням теми, обсягу годин та кредитів ЄКТС відповідно до вимог законодавства

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Навчально-тематичний план відображає перелік можливих курсів (тем), що реалізуються в межах програми. Проходження всіх тем, наведених у плані, не є обов'язковим. Кожна тема є окремим освітнім компонентом і може реалізовуватися автономно.

№	Назва теми	Лекції, год	Самостійна робота, год (мін.-макс.)	Усього, год (мін.-макс.)
1	Ефективний педагог. Інструменти та ресурси самовдосконалення.	1	1-29	2-30
2	Види залежностей у покоління 'Зумерів'. Методи їх подолання.	1	1-29	2-30
3	Емоції війни: як впоратися зі стресом.	1	1-29	2-30
4	Як працювати з різноманіттям досвідів учнів у групі чи класі	1	1-29	2-30
5	Розвиток надихаючої комунікації з учнями. Формування креативності та творчості на уроках.	1	1-29	2-30
6	Практичні моделі навчання в умовах Воєнного стану.	1	1-29	2-30
7	Стресостійкість педагога в умовах війни. Небезпека, діагностика та рекомендації.	1	1-29	2-30
8	Командний коучинг як інструмент збільшення продуктивності учасників освітнього процесу	1	1-29	2-30
9	Ресурсний стан та методи попередження виснаження педагога. Як надихатися та надихати учнів.	1	1-29	2-30
10	Статеве виховання та сексуальна освіта дітей в інклюзивному просторі.	1	1-29	2-30
11	Резильєнтність педагога під час війни	1	1-29	2-30
12	Як допомогти дітям впоратись з агресією: роль педагога-наставника.	1	1-29	2-30
13	Створення позитивного клімату в класі. Методи подолання агресії в учнів.	1	1-29	2-30
14	Покращення психоемоційного стану у середовищі класу, розвиток стресостійкості.	1	1-29	2-30
15	Статеве виховання та сексуальна освіта дітей у школі.	1	1-29	2-30
16	Інструменти коучингу в моральному вихованні особистості. Методологія простої психології педагога	1	1-29	2-30
17	Особливості психологічної допомоги сім'ям за складних життєвих обставин	1	1-29	2-30

№	Назва теми	Лекції, год	Самостійна робота, год (мін.-макс.)	Усього, год (мін.-макс.)
18	Робота з учнями в кризових сім'ях: Психологічні підходи для педагогів	1	1-29	2-30
19	Гострі стресові реакції у дітей, їх прояви, ознаки та причини виникнення, особливості поведінки.	1	1-29	2-30
20	Як говорити з дитиною, яка пережила шок або травму: прості кроки.	1	1-29	2-30
21	Психологічна резильєнтність педагога Стресостійкість, відновлення та наповнення	1	1-29	2-30
22	Майндфулнес та стресостійкість для педагогів: Практичні методи відновлення та витривалості	1	1-29	2-30
23	Робота з негативними установками. Як з цього вирости? Проактивна діяльність	1	1-29	2-30
24	Від «не вийде» до «спробую ще»: як допомогти учням перетворювати труднощі на розвиток	1	1-29	2-30
25	Ефективна взаємодія та комунікація учасників освітнього процесу	1	1-29	2-30
26	Позитивна психологія в дії: як зменшити конфлікти й підвищити згуртованість учнів.	1	1-29	2-30
27	Підтримка ментального здоров'я учнів 9 класів методом арттерапії.	1	1-29	2-30
28	Психологія ментального здоров'я учнів: творчі методики підтримки та гармонійної взаємодії в НУШ	1	1-29	2-30

3. ЗМІСТ ТИПОВОЇ ПРОГРАМИ

Тема 1. Ефективний педагог. Інструменти та ресурси самовдосконалення.

Ключові питання теми: • виявлення власних зовнішніх і внутрішніх ресурсів; розроблення карти джерел своєї сили; • оволодіння техніками управління собою емоційними, комунікативними, тілесними; • робота зі своєю підсвідомістю над досягненням бажаного; • наповнення позитивом, енергією, натхненням.

Тема 2. Види залежностей у покоління 'Зумерів'. Методи їх подолання.

Ключові питання теми: Надати інформацію про види залежностей та конкретні кроки щодо подолання різних видів, про які аудиторія часто не підозрює.

Тема 3. Емоції війни: як впоратися зі стресом.

Ключові питання теми: 1. Спілкування та стосунки як головний компонент переживання важких часів 2. Емоції та вміння розуміти себе 3. Мотивація. Нагорода і небезпека 4. Стійкість як важливий ресурс. Звідки брати сили? 5. Можливості. Самодисципліна, самомотивація. Що я можу? 6. Єднання. Партнерство 7. Сенс. Для чого це все? Гідність, мудрість, вірність собі

Тема 4. Як працювати з різноманіттям досвідів учнів у групі чи класі

Ключові питання теми: Повномасштабне російське вторгнення слідом

за пандемією фактично цілком підірвало звичну класно-урочну модель навчання, що передбачала стандартизований і початки уніфіковані способи подачі матеріалу і організації навчальних активностей. Залишаючись учнями однієї школи діти нерідко опинилися внаслідок війни у дуже відмінних умовах - від окупації до проживання в країнах ЄС. Водночас школи, у тих регіонах, що не були зачеплені бойовими діями приймають вимушених переселенців. Таким чином вчителі практично у кожному регіоні України стикаються з проблемою дуже несхожих досвідів і бекграундів учнів і необхідністю продуктивно використати це розмаїття. У ході лекції йтиметься про практикоорієнтовану модель навчання, що передбачає командну проектну взаємодію і роль педагога як фасилітатора і медіатора.

Тема 5. Розвиток надихаючої комунікації з учнями. Формування креативності та творчості на уроках.

Ключові питання теми: Під час тренінгу педагоги ознайомляться із інтерактивними методами у роботі з дітьми.

Тема 6. Практичні моделі навчання в умовах Воєнного стану.

Ключові питання теми: Повномасштабне російське вторгнення слідом за пандемією фактично цілком підірвало звичну класно-урочну модель навчання, що передбачала стандартизований і початки уніфіковані способи подачі матеріалу і організації навчальних активностей. Залишаючись учнями однієї школи діти нерідко опинилися внаслідок війни у дуже відмінних умовах - від окупації до проживання в країнах ЄС. Водночас школи, у тих регіонах, що не були зачеплені бойовими діями приймають вимушених переселенців. Таким чином вчителі практично у кожному регіоні України стикаються з проблемою дуже несхожих досвідів і бекграундів учнів і необхідністю продуктивно використати це розмаїття. У ході лекції йтиметься про практикоорієнтовану модель навчання, що передбачає командну проектну взаємодію і роль педагога як фасилітатора і медіатора.

Тема 7. Стресостійкість педагога в умовах війни. Небезпека, діагностика та рекомендації.

Ключові питання теми: 1. Спілкування та стосунки як головний компонент переживання важких часів 2. Емоції та вміння розуміти себе 3. Мотивація. Нагорода і небезпека 4. Стійкість як важливий ресурс. Звідки брати сили? 5. Можливості. Самодисципліна, самомотивація. Що я можу? 6. Єднання. Партнерство 7. Сенс. Для чого це все? Гідність, мудрість, вірність собі

Тема 8. Командний коучинг як інструмент збільшення продуктивності учасників освітнього процесу

Ключові питання теми: 1. Поняття команди 2. Коучинг як інструмент 3. Командний коучинг як інструмент збільшення продуктивності педагогів та учнів

Тема 9. Ресурсний стан та методи попередження виснаження педагога. Як надихатися та надихати учнів.

Ключові питання теми: Робота з внутрішніми опорами, власними силами, здатністю до відновлення. Попередження виснаження, профілактика шкідливих думок

Тема 10. Статеве виховання та сексуальна освіта дітей в інклюзивному просторі.

Ключові питання теми: Статеве виховання та сексуальна освіта є і будуть тими темами які табууються і замовчуються, як в родині так і в шкільному середовищі. Педагоги стикають з тим, що учням ці теми є цікавими, вони жартують, пліткують, сваряться...і дорослішають. Тому педагогу потрібно розуміти закономірності статевого виховання учнів та

знати на які питання варто відповідати, а на які ні.

Тема 11. Резильєнтність педагога під час війни

Ключові питання теми: ознайомлення з поняттям резильєнтності, надання практичних навичок розвитку. Правила резильєнтності. Як сприяти власній стресостійкості в період війни.

Тема 12. Як допомогти дітям впоратись з агресією: роль педагога-наставника.

Ключові питання теми: У сьогоднішній непростий час важливо навчити дітей правильно зменшувати напругу емоційну та захищати себе в умовах агресивного середовища. Архетип Наставника, це є формула успіху. Адже, вчитель може стати тією провідною ланкою між дітьми та професійними психологами

Тема 13. Створення позитивного клімату в класі. Методи подолання агресії в учнів.

Ключові питання теми: У сьогоднішній непростий час важливо навчити дітей правильно зменшувати напругу емоційну та захищати себе в умовах агресивного середовища. Архетип Наставника, це є формула успіху. Адже, вчитель може стати тією провідною ланкою між дітьми та професійними психологами

Тема 14. Покращення психоемоційного стану у середовищі класу, розвиток стресостійкості.

Ключові питання теми: ознайомлення з поняттям резильєнтності, надання практичних навичок розвитку. Правила резильєнтності. Як сприяти власній стресостійкості в період війни.

Тема 15. Статеве виховання та сексуальна освіта дітей у школі.

Ключові питання теми: Статеве виховання та сексуальна освіта є і будуть тими темами які табууються і замовчуються, як в родині так і в шкільному середовищі. Педагоги стикають з тим, що учням ці теми є цікавими, вони жартують, пліткують, сваряться...і дорослішають. Тому педагогу потрібно розуміти закономірності статевого виховання учнів та знати на які питання варто відповідати, а на які ні.

Тема 16. Інструменти коучингу в моральному вихованні особистості. Методологія простої психології педагога

Ключові питання теми: Роль коучингових запитань, інструментів і технік коучингу і самокоучингу в оволодінні нормами і правилами моральної поведінки, формуванні моральних почуттів та переконань, у розвитку моральної свідомості, національної свідомості й самосвідомості учнів.

Тема 17. Особливості психологічної допомоги сім'ям за складних життєвих обставин

Ключові питання теми: Психологічна допомога сім'ям

Тема 18. Робота з учнями в кризових сім'ях: Психологічні підходи для педагогів

Ключові питання теми: Психологічна допомога сім'ям

Тема 19. Гострі стресові реакції у дітей, їх прояви, ознаки та причини виникнення, особливості поведінки.

Ключові питання теми: Сучасні умови вимагають чіткого розуміння емоційних реакцій, які виникають у дітей та підлітків, тому важливо розрізняти їх та надавати допомогу при потребі

Тема 20. Як говорити з дитиною, яка пережила шок або травму: прості кроки.

Ключові питання теми: Сучасні умови вимагають чіткого розуміння емоційних реакцій, які виникають у дітей та підлітків, тому важливо розрізняти їх та надавати допомогу при потребі

Тема 21. Психологічна резильєнтність педагога Стресостійкість, відновлення та наповнення

Ключові питання теми: Сучасна школа потребує стійкості та зростання згідно викликів сьогодення та потребує опори та підтримки педагогів

Тема 22. Майндфулнес та стресостійкість для педагогів: Практичні методи відновлення та витривалості

Ключові питання теми: Сучасна школа потребує стійкості та зростання згідно викликів сьогодення та потребує опори та підтримки педагогів

Тема 23. Робота з негативними установками. Як з цього вирости? Проактивна діяльність

Ключові питання теми: Сучасна школа відчуває потребу в отриманні практичних занять та умінь з навиками які формують особистість у разі невдач та труднощів

Тема 24. Від «не вийде» до «спробую ще»: як допомогти учням перетворювати труднощі на розвиток

Ключові питання теми: Сучасна школа відчуває потребу в отриманні практичних занять та умінь з навиками які формують особистість у разі невдач та труднощів

Тема 25. Ефективна взаємодія та комунікація учасників освітнього процесу

Ключові питання теми: Сучасна українська школа відчуває потребу в отриманні практичних навичок і вмінь ефективної комунікації та взаємодії учасників освітнього процесу

Тема 26. Позитивна психологія в дії: як зменшити конфлікти й підвищити згуртованість учнів.

Ключові питання теми: Сучасна українська школа відчуває потребу в отриманні практичних навичок і вмінь ефективної комунікації та взаємодії учасників освітнього процесу

Тема 27. Підтримка ментального здоров'я учнів 9 класів методом арттерапії.

Ключові питання теми: Пояснити психологічні особливості підлітків та зони ризику. Ознайомлення з ефективним, практичними підходами у гармонізації відносин до себе, взаємодії з однолітками та дорослими.

Тема 28. Психологія ментального здоров'я учнів: творчі методики підтримки та гармонійної взаємодії в НУШ

Ключові питання теми: Пояснити психологічні особливості підлітків та зони ризику. Ознайомлення з ефективним, практичними підходами у гармонізації відносин до себе, взаємодії з однолітками та дорослими.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи:

1. Закон України Про вищу освіту
2. Закон України Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій
3. Закон України Про дошкільну освіту
4. Закон України Про загальну середню освіту
5. Закон України Про інноваційну діяльність
6. Закон України Про наукову і науково-технічну діяльність
7. Закон України Про наукову і науково-технічну експертизу
8. Закон України Про освіту
9. Закон України Про позашкільну освіту
10. Закон України Про професійно-технічну освіту
11. Концепція розвитку післядипломної освіти в Україні
12. Національна доктрина розвитку освіти
13. Положення про державний вищий навчальний заклад
14. Положення про дистанційне навчання
15. Положення про інститути післядипломної педагогічної освіти
16. Положення про організацію навчального процесу
17. Постанова кабінету міністрів України від 28.03.2002 № 379 Про затвердження Державної програми "Вчитель"

Основна література:

1. Артеменко Т. Б. Фахова підготовка практичного психолога системи освіти : Навч.-метод. комплекс до змістового модуля освітньо-професійної програми підвищення кваліфікації практичних психологів навчальних закладів. Черкаси: КНЗ ЧОППОП ЧОР, 2017. 264 с.
2. Вовняко Т. С. Розвиток творчих здібностей. Заняття з елементами тренінгу з підлітками. Психолог. 2015. № 9-10. С. 27-28.
3. Глузман О. В. Базові компетентності: сутність та значення в життєвому успіху особистості. Педагогіка і психологія : Вісник НАПН України. 2009. № 2 (63). С. 51-60.
4. Горбунова В.В. Психологія командоутворення ціннісно-рольовий підхід до формування та розвитку команд: монографія. Житомир, 2014. 379с.
5. Горленко, В. М., Луценко, Ю. А., Острова, В. Д., Сосновенко, Н. В., & Ткачук, І. І. (2017). Методичні рекомендації щодо впровадження циклограм діяльності працівників психологічної служби (В. Г. Панок, ред.). Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/709623/>
6. Горленко, В. М., Острова, В. Д., Сосновенко, Н. В., & Ткачук, І. І. (2018). Застосування діагностичних мінімумів в діяльності працівників психологічної служби : методичні рекомендації (В. Г. Панок, ред.). Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/713246/>
7. Двіжона О. В. Психологічна служба в закладах освіти: навчальний посібник. Чернівці: Книги XXI, 2014. 400 с.
8. Діброва А. Розвиток креативності на різних етапах навчання. Психолог. 2015. № 7-8. С. 4-11.
9. Дуткевич Т. В. Савицька С. В. Практична психологія: Вступ у спеціальність. Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 280 с.
10. Дуткевич Т. Дошкільна психологія. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 392с.
11. Еколого-психологічні тренінги. URL: <https://www.slideshare.net/ydvorak/ss-56668391>
12. Еколого-психологічні тренінги. URL: <https://www.slideshare.net/ydvorak/ss-56668391>.
13. Єгорова Є. В. Структура професійної ідентичності особистості: експериментальне дослідження. Наукові записки Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України. Київ, 2006. Вип. 30. С. 350-360.

14. Єгорова Є. В. Структура професійної ідентичності особистості: експериментальне дослідження. Наукові записки Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України. Київ, 2006. Вип. 30. С. 350–360. URL: <https://rucont.ru/efd/518381>
15. Зайченко О. Творчі здібності молодших школярів. Розвивальні заняття. Психолог. 2014. № 20. С. 12-20.
16. Зеленська Л.Д. Модерація як форма реалізації супервізії в НУШ. Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 31 березня – 2 квітня 2021 р.). У 2 томах. / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків : «Стиль-Издат», 2021. Т. 2. С. 95-98.
17. Інноваційні моделі підвищення кваліфікації працівників психологічної служби і консультантів ПМПК / авт.кол. за ред. Панка В. Г., Гаркавенко З. О. Київ, Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2013. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM), 12 см.
18. Калошин В. Ф. Філософське ставлення до стресу: психологічний практикум. Управління школою. 2017. № 46. С. 90-94.
19. Карікаш В. І, Босовська Н. А., Кравченко Ю. Є., Кириченко С. А. Основи психологічного консультування у позитум-підході. Черкаси, 2009. 52 с.
20. Лукіяничук А. М. Модель розвитку професійної ідентичності майбутніх педагогів. Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць Кам'янець–Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України Вип. 7. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. С. 370-381.
21. Лукіяничук А. М. Модель розвитку професійної ідентичності майбутніх педагогів. Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць Кам'янець–Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Вип. 7. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. С. 370-381.
22. Максименко С. Д. Рефлексія – шлях до продуктивного самовизначення. Психолог. 2005. № 1. С. 19-22.
23. Методично-прикладна діяльність методиста-практичного психолога щодо розвитку адаптивної поведінки школяра: матеріали з досвіду роботи Т. Б. Артеменко / за ред. Л. В. Жеребньової. Черкаси: ЧОПОПП, 2010. 114 с. Іл.
24. Мірошник О. Г. Професійно-педагогічна рефлексія у вимірах основних сфер професійної активності вчителя. Психологія і особистість. 2015. №1 (7). С. 162-173.
25. Москаль Ю. Ідентифікація й ідентичність у суспільному форматі теоретичного аналізу. Психологія і суспільство. 2016. № 1. С. 96-112.
26. Москальова А. С. Роль саморегуляції в подоланні професійних криз керівниками загальноосвітніх навчальних закладів. Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / За ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки. Київ: А.С.К., 2012. Вип.34. Т. 1. С. 197-201.
27. Науково-методичне забезпечення діяльності психологічної служби системи освіти в умовах децентралізації (моделі, досвід) : колективна монографія / наук. ред. В. Г. Панок. Київ : Ніка-Центр, 2020. 152 с. URL: <https://cutt.ly/31ZBZQd>
28. Організація та науково-методичне забезпечення діяльності психологічної служби і ПМПК / за наук. ред. В. Г. Панка та І. І. Цушка. Київ, Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2013. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM), 12 см.
29. Палько Т. В. Психологічна програма розвитку рефлексії вчителів в умовах післядипломної педагогічної освіти. Актуальні проблеми психології. 2014. Т. 1. Вип. 41. С. 163-168.
30. Положення про психологічну службу у системі освіти України: наказ Міністерства освіти і науки України від 22 травня 2018 р. № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18>
31. Практична психологія в системі освіти : Питання організації та

методики / за ред. В. Г. Панка. Київ. : Либідь, 1995. 204 с.

32. Про затвердження професійного стандарту «Практичний психолог закладу освіти»: наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства від 24.11.2020 р. № 2425-20. 30 с. URL: <https://cutt.ly/T1ZB37w>
33. Програма освітньої діяльності та спецкурс курсів підвищення фахової кваліфікації практичних психологів і соціальних педагогів з проблеми «Навички кризового консультування та розвиток психосоціальної стійкості до стресу у дітей» / за заг. ред. В. Г. Панка. Київ: НАПНУ, 2015. 28 с. URL: <https://cutt.ly/x1ZB0Yh>
34. Пучков І. Використання змішаного навчання при підготовці вчителів початкових класів. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2017. № 1 (13). С. 260-264.
35. Розвиток творчої обдарованості дітей шкільного віку. Шкільний психолог. 2001. № 11. С. 7.
36. Руденко І.М. Психологічні техніки емоційної саморегуляції для учасників освітнього процесу в умовах Нової української школи: посібник. Черкаси: КНЗ «ЧОПОПП ЧОР», 2022. 57 с.
37. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посібник для студ. вищих пед. навч. закл. В. А. Семиченко. - К. : Вища школа, 2004. - 336 с.
38. Соціально-психологічний театр / авт.-упоряд.: Л. Жеребньова, Т. Артеменко. Київ: Шк.світ, 2011. 120 с. (Бібліотека «Шкільного світу»).
39. Соціально-психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій : практичний посібник / Т. М. Титаренко, М. С. Дворник, В. О. Климчук та ін. ; за наук. ред. Т. М. Титаренко. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2019. 220 с.
40. Ставкова С. До питання вивчення та використання супервізії як соціальної технології. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2016. № 3. С. 178-190.
41. Супрунець Т. А. Аксиоматичні ядра головних соціологічних підходів стосовно довіри та довірчих відносин. Міжнародний науковий форум : соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. 2013. Вип. 13. С. 43-55.
42. Терлецька Л.Г. Психологія здоров'я: психічна саморегуляція. Вид. СЛОВО, 2020. 136 с.
43. Формування життєвих навичок у випускників шкіл-інтернатів : методичний посібник для практичних психологів і соціальних педагогів / упор. С. Ф. Гордійчук, В. В. Дьомкіна, Н. В. Лунченко, Т. О. Міненко, О. Л. Москаленко, О. А. Собченко; за заг. ред. В. Г. Панка. Донецьк: вид-во «Вебер» (Донецька філія), 2009. 161 с. URL: <https://bit.ly/3GrgAEB>
44. Чекстере О. Ю. Психологічні особливості ПТСР в дітей, постраждалих внаслідок збройного конфлікту на Сході України. Психолог, 2016. № 7-8 (583-584). С. 55-61.

Додаткова література:

1. Артеменко Т. Засади психологічного благополуччя у закладах освіти // Войцях Т. В., Артеменко Т. Б., Брайченко Т. В., Дудіна Н. М. Особливості діяльності психологічної служби у закладах освіти в умовах дистанційного навчання : методичні матеріали. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А., 2020. 112 с. С. 59-73. URL: <https://cutt.ly/ohA3OAU>
2. Богомолець О. В. та ін. Екстрена медична допомога (догоспітальні протоколи) : посібник / за ред. Богомолець О.В., Рощина Г.Г. Київ : Юстон, 2016. 211 с. : іл.
3. Думанська Г. Як чудово мислити. Заняття з елементами тренінгу для учнів 4-х класів. Психолог. 2015. № 3. С. 14-15.
4. Зеленська Л. Д. Модерація як форма реалізації супервізії в НУШ.

Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 31 березня – 2 квітня 2021 р.). У 2 томах. / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків : «Стиль-Издат», 2021. Т. 2. С. 95-98.

5. Інформаційні матеріали на тему психологічної допомоги для дітей та дорослих в часі війни. URL: <https://k-s.org.ua/coping-war/>
6. Онопрієнко О.В. Інструментарій оцінювання результатів компетентнісно орієнтованого навчання молодших школярів : методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. 72 с.
7. Рашевська Н. Змішане навчання як психолого педагогічна проблема. Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки». 2010. Вип. 191. Ч. IV. С. 89-96.
8. Самопізнання і самовдосконалення в схемах, формулах, таблицях: навчально-методичний посібник / за загальною редакцією Е. А. Пінковської, Т. В. Черкашиної. Укладач А. В. Аносова. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2018. 152 с.
9. Сеїтосманов А., Фасоля О. Нова школа у нових громадах : посібник з ефективного управління освітою в об'єднаних територіальних громадах. Київ, 2017. 128 с.
10. Смеречинська Л. Розвиток креативних здібностей педагогів : психолого-педагогічний тренінг. Психолог дошкілля. 2011. № 5.
11. Татенко В. О. Лідер XXI. Lider XXI. Соціально-психологічні студії. Київ : Видавничий дім «КОРПОРАЦІЯ», 2004. 182 с.